HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

16 ianuarie 2025 *

„Trimitere preliminară – Cooperarea judiciară în materie penală – Directiva (UE) 2016/343 – Articolul 8 – Dreptul de a fi prezent la proces – Informare cu privire la proces și la consecințele neprezentării – Imposibilitatea de a localiza persoana suspectată sau acuzată în pofida eforturilor rezonabile depuse de autoritățile competente – Posibilitatea unui proces și a unei condamnări în lipsă – Articolul 9 – Dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a cauzei – Lipsa acestui drept în cazul în care persoana interesată se sustrage acțiunii justiției”

În cauza C-644/23 [Stangalov] [i],

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria), prin decizia din 26 octombrie 2023, primită de Curte la 26 octombrie 2023, în procedura penală împotriva lui

IR,

cu participarea:

Sofiyska gradska prokuratura,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos (raportor), președintele Camerei a treia, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul S. Rodin și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: domnul J. Richard de la Tour,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Comisia Europeană, de J. Vondung și I. Zaloguin, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

* Limba de procedură: bulgara.

[i] Numele prezentei cauze este un nume fictiv. El nu corespunde numelui real al niciuneia dintre părțile la procedură.

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 8 și 9 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1), precum și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva lui IR cu privire la fapte susceptibile să constituie infracțiuni fiscale pasibile de pedepse privative de libertate.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Considerentele (33), (35)-(39), (47) și (48) ale Directivei 2016/343 enunță:

„(33) Dreptul la un proces echitabil este unul dintre principiile de bază ale unei societăți democratice. Dreptul persoanelor suspectate și acuzate de a fi prezente la proces se întemeiază pe dreptul menționat și ar trebui să fie asigurat în întreaga Uniune [Europeană].

[…]

(35) Dreptul persoanelor suspectate și acuzate de a fi prezente la proces nu este absolut. În anumite condiții, persoanele suspectate și acuzate ar trebui să aibă posibilitatea de a renunța la acest drept, în mod expres sau tacit, dar neechivoc.

(36) În anumite circumstanțe, ar trebui să fie posibilă pronunțarea unei hotărâri cu privire la vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate chiar dacă persoana în cauză nu este prezentă la proces. Acest lucru poate fi valabil atunci când persoana suspectată sau acuzată a fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării, însă, cu toate acestea, nu se prezintă. Informarea persoanei suspectate sau acuzate cu privire la proces ar trebui înțeleasă în sensul citării acesteia în persoană sau a informării oficiale a acesteia în alt mod asupra datei și locului în care urmează să se desfășoare procesul, astfel încât să fie în măsură să aibă cunoștință despre proces. Informarea persoanei suspectate sau acuzate cu privire la consecințele neprezentării ar trebui înțeleasă în special în sensul că aceasta a fost informată că ar putea fi pronunțată o hotărâre în cazul în care nu se prezintă la proces.

(37) De asemenea, ar trebui să fie posibilă desfășurarea unui proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția în absența persoanei suspectate sau acuzate dacă aceasta a fost informată cu privire la proces și a mandatat un avocat care a fost desemnat de către persoana respectivă sau de către stat pentru a o reprezenta la proces și care reprezintă persoana suspectată sau acuzată.

(38) Atunci când se analizează în ce măsură modalitatea de furnizare a informațiilor este suficientă pentru a asigura înștiințarea persoanei cu privire la proces, o atenție specială ar trebui acordată, dacă este cazul, diligențelor depuse de autoritățile publice pentru a informa persoana interesată și diligențelor depuse de persoana respectivă pentru a primi informațiile care îi sunt adresate.

(39) Atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în absența persoanei suspectate sau acuzate, dar condițiile necesare pentru luarea unei hotărâri în lipsa acesteia nu au putut fi întrunite într-un caz concret, din cauză că persoana suspectată sau acuzată nu a putut fi localizată în pofida faptului că au fost depuse eforturi rezonabile în acest sens, de exemplu pentru că persoana respectivă a fugit sau se sustrage, ar trebui să existe totuși posibilitatea luării unei hotărâri în absența sa și a punerii în executare a hotărârii respective. În acest caz, statele membre ar trebui să asigure că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt reținute, ele ar trebui informate și cu privire la posibilitatea de a contesta hotărârea și la dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac. […]

[…]

(47) Prezenta directivă respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute de [Cartă] și de [Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare «CEDO»)] […] Ar trebui acordată atenție îndeosebi articolului 6 [TUE], potrivit căruia Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în cartă și conform căruia drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate de CEDO și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii.

(48) Întrucât prezenta directivă instituie norme minime, statele membre ar trebui să poată extinde drepturile prevăzute în aceasta pentru a asigura un nivel de protecție mai ridicat. Nivelul de protecție stabilit de statele membre ar trebui să nu fie niciodată inferior standardelor prevăzute de cartă sau de CEDO, astfel cum sunt interpretate de Curtea de Justiție și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.”

4 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiect”, prevede:

„Prezenta directivă prevede norme minime comune cu privire la:

(a) anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale;

(b) dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.”

5 Articolul 8 din directiva menționată, intitulat „Dreptul de a fi prezent la proces”, prevede:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente la propriul proces.

(2) Statele membre pot să prevadă că un proces care poate duce la o hotărâre privind vinovăția sau nevinovăția persoanei suspectate sau acuzate poate avea loc în absența persoanei în cauză, cu condiția ca:

(a) persoana suspectată sau acuzată să fi fost informată în timp util cu privire la proces și la consecințele neprezentării; sau

(b) persoana suspectată sau acuzată care a fost informată cu privire la proces să fie reprezentată de un avocat mandatat, care a fost numit fie de către persoana suspectată sau acuzată, fie de către stat.

(3) O hotărâre luată în conformitate cu alineatul (2) poate fi pusă în executare împotriva persoanei suspectate sau acuzate în cauză.

(4) Atunci când statele membre prevăd posibilitatea desfășurării proceselor în lipsa persoanelor suspectate sau acuzate, dar condițiile prevăzute la alineatul (2) din prezentul articol nu pot fi îndeplinite din cauză că suspectul sau inculpatul nu poate fi localizat, în pofida eforturilor rezonabile depuse în acest scop, statele membre pot să prevadă că o hotărâre poate fi totuși luată și pusă în executare. În acest caz, statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu privire la hotărâre și, în special, atunci când sunt prinse, ele sunt informate și despre posibilitatea de a contesta hotărârea și despre dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac, în conformitate cu articolul 9.

[…]”

6 Articolul 9 din aceeași directivă, intitulat „Dreptul la un nou proces”, are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că, atunci când persoanele suspectate sau acuzate nu au fost prezente la procesul lor și condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) nu au fost îndeplinite, persoanele în cauză au dreptul la un nou proces sau la o altă cale de atac care permite reexaminarea pe fond a cauzei, inclusiv examinarea unor probe noi, și care ar putea duce la anularea hotărârii inițiale. În acest sens, statele membre se asigură că persoanele în cauză suspectate și acuzate au dreptul de a fi prezente, de a participa efectiv, în conformitate cu procedurile prevăzute de dreptul intern, și de a-și exercita dreptul la apărare.”

Dreptul bulgar

7 Articolul 94 alineatele 1 și 3 din Nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală, DV nr. 86 din 28 octombrie 2005), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „NPK”), prevede:

„1 Participarea unui apărător în procesul penal este obligatorie dacă […] cauza este judecată în lipsa persoanei acuzate;

[…]

3 Atunci când intervenția unui apărător este obligatorie, autoritatea competentă desemnează un avocat ca apărător.”

8 Articolul 219 alineatul 3 punctul 3 din NPK prevede:

„În ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale […] se menționează […] infracțiunea care îi este imputată [persoanei în cauză] și încadrarea sa juridică.”

9 Potrivit articolului 246 alineatul 1 din NPK:

„Procurorul întocmește rechizitoriul când are convingerea că există probele necesare pentru […] a dispune trimiterea în judecată […]”

10 Articolul 247c alineatul 1 din NPK prevede:

„La ordinul judecătorului raportor, se notifică inculpatului o copie a rechizitoriului. La notificarea rechizitoriului, persoana acuzată este informată despre stabilirea ședinței preliminare […] și cu privire la faptul că respectiva cauză poate fi judecată și soluționată în lipsă dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 269.”

11 Articolul 269 din NPK prevede:

„1 Prezența persoanei acuzate la proces este obligatorie atunci când aceasta este acuzată de săvârșirea unei infracțiuni grave.

[…]

3 Atunci când acest lucru nu împiedică aflarea adevărului obiectiv, cauza poate fi examinată în absența persoanei acuzate în cazul în care:

1) ea nu se află la adresa pe care a indicat-o sau a schimbat-o fără a informa autoritatea competentă cu privire la aceasta;

2) locul său de reședință în Bulgaria nu este cunoscut și nu a fost stabilit în urma unei cercetări aprofundate;

[…]

4) aceasta locuiește în afara Republicii Bulgaria și […] locul său de reședință nu este cunoscut.”

12 Potrivit articolului 423 alineatul 1 din NPK:

„(1) În termen de șase luni de la luarea la cunoștință a condamnării penale definitive […], persoana condamnată în lipsă poate solicita redeschiderea [procedurii penale] invocând lipsa sa în cursul [acestei proceduri]. Se admite cererea, cu excepția cazului în care persoana condamnată, după comunicarea capetelor de acuzare în timpul cercetării, s-a sustras, astfel încât procedura prevăzută la articolul 247c alineatul 1 nu a putut fi executată sau, după executarea procedurii respective, aceasta nu s-a prezentat la ședință fără un motiv valabil.”

Procedura principală și întrebările preliminare

13 În anul 2016, IR a fost acuzat de participarea la un grup infracțional organizat în vederea săvârșirii unor infracțiuni fiscale, pasibile de pedepse privative de libertate.

14 La 19 aprilie 2016, lui IR i s-a notificat ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale cu privire la aceste infracțiuni, emisă în temeiul articolului 219 din NPK.

15 Ca urmare a inculpării, care a avut loc în cadrul cercetării, IR a recurs la serviciile unui avocat mandatat de el și a furnizat o adresă la care poate fi găsit.

16 La 8 iunie 2016, cercetarea a fost finalizată și dosarul a fost transmis procurorului.

17 La 9 decembrie 2016, procurorul a întocmit rechizitoriul în temeiul articolului 246 din NPK și a înaintat cauza împotriva lui IR la Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria).

18 În pofida încercărilor Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) de a-l cita personal pe IR pentru ca acesta să se prezinte la ședință, IR nu a putut fi localizat nici la adresa pe care o furnizase, nici în altă parte. În aceste împrejurări, demersurile prevăzute la articolul 247c alineatul 1 din NPK, printre care transmiterea către IR a unei copii a rechizitoriului prevăzut la articolul 246 din NPK, nu au putut fi efectuate.

19 Un avocat a fost numit din oficiu pentru a-l apăra pe IR. Totuși, acest avocat nu a reușit să intre în contact cu el și a renunțat să îl apere. Nici ceilalți avocați care au fost numiți ulterior din oficiu nu au fost în măsură să stabilească un contact cu IR.

20 Dat fiind că rechizitoriul s-a dovedit a fi afectat de o neregularitate, acest act a fost declarat nul, iar procedura a fost închisă în consecință. Ulterior, a fost întocmit un nou rechizitoriu în temeiul articolului 246 din NPK și a fost inițiată o nouă procedură. Cu această ocazie, IR a fost căutat din nou, inclusiv prin intermediul membrilor familiei sale, al foștilor angajatori și al operatorilor de telefonie mobilă, însă nici de această dată nu a putut fi localizat.

21 Printr-o decizie din 27 octombrie 2020, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1 Articolul 8 alineatul (2) litera (b) din Directiva [2016/343] coroborat cu considerentele (36)-(39) ale acesteia […] trebuie [interpretat] în sensul că include un caz în care persoana acuzată a fost informată cu privire la acuzarea formulată împotriva sa în versiunea inițială a acesteia, însă ulterior, din cauza sustragerii sale, nu poate fi informată în mod obiectiv cu privire la ședința de judecată, fiind apărată de un avocat numit din oficiu, cu care nu are niciun contact?

2) În cazul unui răspuns negativ:

O dispoziție națională – articolul 423 […] din [NPK] – în temeiul căreia, în cazul în care, după informarea sa cu privire la acuzarea inițială, persoana acuzată se ascunde, neputând fi informată nici cu privire la data și locul ședinței, nici cu privire la consecințele neprezentării sale, nu se prevede nicio cale de atac împotriva măsurilor de cercetare efectuate *in absentia* și împotriva unei condamnări pronunțate *in absentia* este compatibilă cu articolul 9 […] din Directiva [2016/343] […]?

3) În cazul unui răspuns negativ:

Articolul 9 din Directiva [2016/343] coroborat cu articolul 47 din cartă are efect direct?”

22 Această cerere de decizie preliminară a condus la pronunțarea Hotărârii din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), al cărei dispozitiv are următorul cuprins:

„Articolele 8 și 9 din Directiva [2016/343] trebuie interpretate în sensul că o persoană acuzată, pe care autoritățile naționale competente, în pofida eforturilor lor rezonabile, nu reușesc să o localizeze și căreia aceste autorități nu au reușit, ca urmare a acestui fapt, să îi comunice informațiile referitoare la procesul îndreptat împotriva sa, poate face obiectul unui proces și, eventual, al unei condamnări în lipsă, dar, în acest caz, trebuie, în principiu, ca ea să aibă posibilitatea, după comunicarea acestei condamnări, să invoce direct dreptul, conferit de această directivă, de a obține redeschiderea procesului sau accesul la o cale de atac echivalentă care să conducă la o reexaminare, în prezența sa, a fondului cauzei. Persoanei respective îi poate fi însă refuzat acest drept în cazul în care reiese din indicii precise și obiective că aceasta a primit informații suficiente pentru a ști că un proces urma să fie organizat împotriva sa și că, prin acte deliberate și cu intenția de a se sustrage acțiunii în justiție, a împiedicat autoritățile să o informeze oficial cu privire la acest proces.”

23 Sofiyski gradski sa (Tribunalul Orașului Sofia, Bulgaria), care, de la desființarea Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat), a reluat procedura penală inițiată împotriva lui IR și care este, prin urmare, instanța de trimitere, constată că, de la pronunțarea Hotărârii din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), jurisprudența bulgară referitoare la articolul 423 din NPK a rămas neschimbată. În particular, Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria), care are competența exclusivă să examineze cererile pentru un nou proces, ar continua să aplice articolul 423 din NPK în sensul că orice persoană care s-a sustras de la procedură după ce a primit ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale prevăzută la articolul 219 din NPK este privată, în caz de condamnare în lipsă, de dreptul la un nou proces.

24 Instanța de trimitere deduce de aici că, în cazul condamnării în lipsă a lui IR, eventuala cerere ulterioară a acestuia prin care se urmărește desfășurarea unui nou proces ar fi sortită eșecului.

25 Or, potrivit acestei instanțe, IR ar trebui, în temeiul dreptului său fundamental la un proces echitabil recunoscut la articolul 47 din cartă și reflectat la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din Directiva 2016/343, să beneficieze de dreptul la un nou proces.

26 În această privință, instanța menționată atrage atenția asupra faptului că ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale primită personal de IR la 19 aprilie 2016 intra sub incidența etapei de cercetare, care precedă transmiterea dosarului către procuror. Acest act de acuzare preliminar nu ar conține decât o scurtă expunere a elementelor de fapt și de drept, pentru a informa suspectul că i se reproșează săvârșirea unei anumite infracțiuni și pentru a-i oferi posibilitatea de a furniza explicații în această privință.

27 Instanța de trimitere subliniază că, în momentul în care persoana interesată primește acest act de acuzare preliminar, nu se cunosc încă toate probele incriminatoare și dezincriminatoare. Nici decizia procurorului de a întocmi rechizitoriul prevăzut la articolul 246 din NPK și de a înainta astfel cauza instanței competente nu este cunoscută în cadrul cercetării.

28 Prin urmare, numai la primirea rechizitoriului întocmit în temeiul articolului 246 din NPK persoana interesată înțelege pentru prima dată că va exista un proces. De asemenea, abia în acest stadiu aceasta este informată cu privire la posibilitatea judecării cauzei în absența sa.

29 Potrivit instanței de trimitere, atât articolul 423 alineatul 1 din NPK, cât și jurisprudența Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) referitoare la această dispoziție sunt incompatibile cu articolul 8 alineatul (4) și cu articolul 9 din Directiva 2016/343, întrucât privează de dreptul la un nou proces persoane care au făcut obiectul unui proces în lipsă chiar dacă nu erau îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă.

30 În aceste condiții, instanța de trimitere dorește, înainte de a proceda, dacă este cazul, la condamnarea în lipsă a lui IR, să obțină precizări suplimentare din partea Curții cu privire la domeniul de aplicare personal al dreptului la un nou proces. Dacă din aceste precizări ar reieși efectiv că dreptul Uniunii se opune articolului 423 alineatul 1 din NPK, ar trebui să se stabilească de asemenea dacă instanța de trimitere poate sau chiar trebuie să refuze să se pronunțe în procesul de judecare în lipsă pendinte împotriva lui IR, pentru a evita ca acesta să fie supus ulterior unei încălcări a dreptului la un proces echitabil.

31 În această privință, instanța de trimitere arată că dispune de informații sigure din care rezultă că Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) ar refuza să recunoască dreptul lui IR la un nou proces. Aceste informații ar ține de faptul că instanța supremă menționată nu și-a adaptat jurisprudența după pronunțarea Hotărârii din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), și refuză în mod persistent să țină seama de Directiva 2016/343.

32 În aceste condiții, Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Este compatibilă cu articolul 9 coroborat cu articolul 8 alineatul (4) coroborat cu articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 o lege națională, respectiv articolul 423 alineatul (1) a doua teză prima ipoteză din NPK, potrivit căreia o persoană acuzată care a fost condamnată în lipsă nu are dreptul la un nou proces în prezența sa, în cazul în care s-a sustras după ce în faza preliminară a fost informată sumar despre acuzație și, tocmai din cauza acestei sustrageri, nu a putut fi informată despre acuzația completă, despre procedura judiciară deschisă pe baza acesteia și despre consecințele neprezentării la proces, în condițiile în care nu are dreptul la un nou proces în prezența sa atunci când este apărată de un avocat numit din oficiu, indiferent dacă are sau nu vreun contact cu acesta?

2) În cazul unui răspuns negativ: articolul 8 din Directiva 2016/343 și articolul 47 din cartă obligă sau permit instanței de trimitere să refuze examinarea pe fond a acuzației formulate împotriva unei asemenea persoane acuzate și pronunțarea în lipsă a unei hotărâri împotriva sa, în cazul în care instanța de trimitere și-a format, pe baza unor elemente fiabile, convingerea că organul jurisdicțional național suprem, care este singurul competent să se pronunțe asupra unei cereri formulate de o persoană acuzată condamnată în lipsă de desfășurare a unui nou proces în prezența sa, va respinge în speță această cerere și nu va redeschide procedura, întrucât nu va aplica dispoziția articolului 9 coroborat cu articolul 8 alineatele (2) și (4) din directivă, ci dreptul național, îngrădind astfel dreptul garantat de legislația Uniunii al persoanei condamnate în lipsă de a fi prezentă la procesul penal?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

33 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 8 și 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale potrivit căreia o persoană care se sustrage după ce a primit un act de acuzare preliminar întocmit împotriva sa în faza de cercetare a unei proceduri penale, care împiedică astfel autoritățile să o informeze personal cu privire la actul de acuzare definitiv, precum și asupra datei și locului desfășurării procesului său, persoană care este apărată în cursul acestui proces de un avocat numit din oficiu care nu are contact cu ea și care, în aceste condiții, este condamnată în lipsă, nu va avea dreptul, dacă este localizată și arestată în vederea executării pedepsei sale, la un nou proces.

34 Trebuie amintit că Directiva 2016/343 are ca obiect, conform articolului 1 din aceasta, stabilirea unor norme minime comune privind anumite elemente ale procedurilor penale, printre care „dreptul de a fi prezent la proces”. Astfel cum confirmă în mod expres considerentul (33) al acestei directive, acest drept face parte integrantă din dreptul fundamental la un proces echitabil [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 25].

35 Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 8 din Directiva 2016/343, statele membre pot prevedea, în anumite condiții, desfășurarea unui proces în lipsă, înțelegându-se că, în cazul în care un astfel de proces se desfășoară chiar dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, persoana interesată are, în temeiul articolului 8 alineatul (4) și al articolului 9 din directiva menționată, care au efect direct, dreptul „la un nou proces sau la o altă cale de atac, care permite reexaminarea pe fond a cauzei […] și care poate duce la anularea deciziei inițiale” (denumit în continuare „dreptul la un nou proces”) [se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctele 26-28].

36 Rezultă că o persoană condamnată în lipsă nu poate fi privată de dreptul la un nou proces decât dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 31].

37 Prin urmare, atunci când persoana interesată nu a fost informată în timp util cu privire la proces sau atunci când, deși a fost informată cu privire la desfășurarea acestuia, această persoană nu a fost informată cu privire la consecințele neprezentării și nici nu a fost reprezentată la acest proces de un avocat mandatat, persoana menționată beneficiază, în principiu, de la luarea la cunoștință de hotărârea pronunțată în lipsă, de dreptul la un nou proces. Directiva 2016/343 se opune, prin urmare, unei reglementări naționale care exclude acest drept pentru simplul motiv că persoana interesată s-a sustras procedurii, iar autoritățile nu au reușit să o localizeze [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctele 41-47].

38 Astfel cum rezultă din considerentul (38) al acestei directive, pentru a stabili dacă persoana interesată a fost informată cu privire la procesul său, trebuie să se acorde o atenție deosebită, pe de o parte, diligențelor depuse de autoritățile publice pentru a informa persoana interesată cu privire la acest proces și, pe de altă parte, diligențelor depuse de această persoană pentru a primi

informațiile referitoare la proces. În consecință, trebuie să se considere că persoana menționată nu beneficiază de dreptul la un nou proces atunci când reiese din indicii precise și obiective că aceasta, deși a fost informată oficial că este acuzată de săvârșirea unei infracțiuni și, cunoscând așadar că urma să fie organizat un proces împotriva sa, procedează în mod deliberat astfel încât să evite primirea oficială a informațiilor privind data și locul acestui proces. Existența unor asemenea indicii precise și obiective poate fi constatată, de exemplu, atunci când aceeași persoană a comunicat în mod deliberat o adresă eronată autorităților naționale competente în materie penală sau nu se mai află la adresa pe care a comunicat-o [Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctele 48-50].

39 În speță, dacă s-ar dovedi că actul de acuzare definitiv întocmit în temeiul articolului 246 din NPK, precum și documentul care menționează data și locul procesului prevăzut au fost trimise și efectiv livrate la adresa pe care IR o comunicase autorităților responsabile de cercetare după primirea actului de acuzare preliminar prevăzut la articolul 219 din NPK, astfel de circumstanțe ar putea, în cazul în care conținutul acestui act de acuzare definitiv corespunde, în ceea ce privește faptele reproșate și încadrarea lor juridică, conținutului acestui act de acuzare preliminar, să constituie indicii precise și obiective care permit să se considere că IR, dat fiind că a fost informat cu privire la acuzare și, prin urmare, dispune de informații suficiente pentru a ști că urma să fie organizat un proces împotriva sa, prin faptul că a părăsit, cu intenția de a se sustrage acțiunii în justiție, adresa pe care o comunicase autorităților, le-a împiedicat pe acestea să îl informeze oficial cu privire la proces [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 58].

40 Această concluzie nu este infirmată de faptul că nu este încă cert, în faza de cercetare a procedurii penale, că actul de acuzare preliminar de care persoana interesată a luat cunoștință va fi urmat de un act de acuzare definitiv și, prin urmare, de un proces. Astfel, pe de o parte, din însuși modul de redactare a articolelor 8 și 9 din Directiva 2016/343 rezultă că normele minime comune instituite prin aceste articole se aplică atât „persoanelor suspectate”, cât și „persoanelor acuzate”. Prin urmare, persoanele care sunt suspectate că au săvârșit o infracțiune intră sub incidența acestor norme, chiar dacă nu sunt încă acuzate în mod formal.

41 Pe de altă parte, având în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, de care trebuie, astfel cum rezultă din considerentele (47) și (48) ale Directivei 2016/343, să se țină seama la interpretarea acesteia, este suficient, pentru a concluziona că persoana interesată s-a sustras în mod deliberat de la acțiunea justiției prin fugă, deși dispunea de informații care îi permiteau să știe că urma să fie organizat un proces împotriva sa, că din împrejurările speței reiese că persoana interesată a fugit după ce a înțeles că, cel mai probabil, cauza sa va fi dedusă judecății unei instanțe (Curtea EDO, 26 ianuarie 2017, Lena Atanasova împotriva Bulgariei, CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, § 48).

42 În consecință, se permite statelor membre să considere, în prezența unor astfel de împrejurări, că trimiterea în timp util de către autoritățile competente a documentului oficial care menționează data și locul unui proces la adresa pe care persoana în cauză a comunicat-o acestor autorități în timpul cercetării cauzei și dovada adusă că acest document a fost efectiv livrat la această adresă echivalează cu informarea persoanei respective, care s-a sustras, cu privire la această dată și acest loc, în conformitate cu articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. Însă acest lucru poate fi valabil numai cu condiția ca autoritățile menționate să fi depus eforturi rezonabile pentru a localiza persoana respectivă și pentru a o cita în persoană sau pentru a o informa oficial, prin alte mijloace, cu privire la data și locul acestui proces, astfel cum se prevede în considerentul (36) al

acestei directive. În acest caz, se consideră că persoana interesată a fost informată cu privire la procesul menționat și că a renunțat în mod voluntar și neechivoc să își exercite dreptul de a fi prezentă la proces [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage), C-569/20, EU:C:2022:401, punctul 48].

43 Pe de altă parte, trebuie precizat că, chiar și atunci când se consideră astfel că a fost informată cu privire la proces și că a renunțat în mod voluntar și neechivoc să își exercite dreptul de a fi prezentă la proces, mai este necesar, pentru a fi îndeplinite toate condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343, ca persoana interesată, în conformitate cu litera (a) a acestui articol 8 alineatul (2), să fi fost informată în timp util cu privire la consecințele neprezentării sau să fie reprezentată de un avocat mandatat, în conformitate cu litera (b) a articolului 8 alineatul (2) menționat.

44 În speță, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, rezultă că articolul 423 alineatul 1 din NPK are ca efect privarea de dreptul la un nou proces a persoanelor care se sustrag după ce au primit un act de acuzare preliminar, emis în temeiul articolului 219 din NPK, fără ca acest articol 423 alineatul 1 să impună examinarea, pe de o parte, a aspectului dacă, în lumina tuturor împrejurărilor pertinente, în special a celor menționate la punctele 39 și 42 din prezenta hotărâre, se poate considera că persoana interesată a fost informată de autoritățile competente cu privire la procesul său și, pe de altă parte, dacă aceasta a fost informată de autoritățile respective cu privire la consecințele neprezentării sau dacă a fost reprezentată la acest proces de către un avocat mandatat.

45 Revine instanțelor naționale sarcina de a examina dacă articolul 423 alineatul 1 din NPK poate fi totuși interpretat într-un sens care permite limitarea excluderii dreptului la un nou proces care este prevăzută de acesta doar la cazurile în care sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343. În cazul imposibilității de a efectua o interpretare a legislației bulgare care să fie conformă cu cerințele dreptului Uniunii și din moment ce, astfel cum se amintește la punctul 35 din prezenta hotărâre, articolul 8 alineatul (4) și articolul 9 din această directivă au efect direct, aceste instanțe ar fi obligate să lase neaplicată orice dispoziție națională contrară acestor dispoziții ale dreptului Uniunii, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a dispoziției legislative naționale care este incompatibilă cu acestea [a se vedea prin analogie Hotărârea din 21 octombrie 2021, ZX (Regularizarea actului de acuzare), C-282/20, EU:C:2021:874, punctele 40 și 41, precum și jurisprudența citată].

46 În această situație, instanța de trimitere ar putea, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 82-85 din hotărârea pronunțată astăzi în cauza C-400/23, VB II, să fie chemată să examineze ea însăși dacă condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343 sunt sau nu îndeplinite în speță.

47 În această privință, în ceea ce privește aspectul dacă se poate considera că IR a fost informat cu privire la procesul său și că a renunțat în mod voluntar și neechivoc să își exercite dreptul de a fi prezent la acesta, va reveni instanței de trimitere sarcina de a se baza pe indicațiile furnizate la punctul 58 din Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), care sunt amintite și precizate la punctele 39 și 42 din prezenta hotărâre.

48 În rest, din informațiile care figurează în cererea de decizie preliminară rezultă că IR este reprezentat, în cadrul procesului său în lipsă, de un avocat numit din oficiu care nu are niciun contact cu el. În aceste condiții, astfel cum s-a arătat la punctul 56 din Hotărârea din

19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), se pare, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, că IR nu este reprezentat de un „avocat mandatat”, în sensul articolului 8 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2016/343. În consecință, aspectul dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din această directivă trebuie examinat în speță în raport cu litera (a) a acestui articol 8 alineatul (2).

49 În conformitate cu această din urmă dispoziție, va reveni instanței de trimitere sarcina de a examina dacă IR a fost informat în timp util cu privire la consecințele neprezentării.

50 În această privință, se pare, sub rezerva verificării de către această instanță, că, deși din articolul 247c alineatul 1 din NPK rezultă că notificarea rechizitoriului menționat la articolul 246 din NPK urmărește printre altele ca persoana acuzată să fie informată cu privire la faptul că respectiva cauză poate fi judecată în absența sa, în special dacă ea nu se află la adresa pe care a indicat-o sau dacă a schimbat-o fără a informa autoritatea competentă cu privire la aceasta, o asemenea obligație nu este prevăzută în ceea ce privește actul de acuzare preliminar prevăzut la articolul 219 din NPK.

51 Dacă s-ar stabili că IR nu a fost informat cu privire la faptul că, dacă se sustrage autorităților de cercetare penală sau dacă comunică o adresă eronată acestor autorități în scopul eventualei notificări a unui rechizitoriu prevăzut la articolul 246 din NPK, se expune desfășurării unui proces în lipsa sa, ar reveni instanței de trimitere sarcina de a concluziona că nu sunt îndeplinite în speță condițiile prevăzute la articolul 8 alineatul (2) din Directiva 2016/343.

52 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolele 8 și 9 din Directiva 2016/343 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale potrivit căreia o persoană care se sustrage după ce a primit un act de acuzare preliminar întocmit împotriva sa în faza de cercetare a unei proceduri penale, care împiedică astfel autoritățile competente să o informeze personal cu privire la actul de acuzare definitiv, precum și asupra datei și locului desfășurării procesului său și care, în aceste condiții, este condamnată în lipsă, nu va avea dreptul, dacă este localizată și arestată în vederea executării pedepsei sale, la un nou proces, cu condiția ca această reglementare să limiteze această excludere a dreptului la un nou proces la persoanele care, pe de o parte, având în vedere ansamblul împrejurărilor pertinente, pot fi considerate ca fiind informate cu privire la desfășurarea procesului lor și care, pe de altă parte, au fost reprezentate, în cursul procesului în lipsă, de un avocat mandatat de ele sau, în lipsa unei astfel de reprezentări, au fost informate în timp util cu privire la faptul că se expun, dacă se sustrag de la acțiunea justiției, la desfășurarea unui proces în absența lor.

Cu privire la a doua întrebare

53 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, având în vedere refuzul Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) de a ține seama de Directiva 2016/343, articolul 8 din această directivă și articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că o instanță penală poate sau chiar trebuie să se abțină de la a examina pe fond acuzația formulată împotriva unei persoane acuzate și de la a pronunța o condamnare în lipsă în privința acesteia, pentru a evita ulterior respingerea în mod eronat a cererii acestei persoane privind un nou proces de instanța supremă de casație în cauză, care are competența exclusivă de a examina cererile privind un nou proces în situații precum cel din cauza principală.

54 Astfel cum rezultă din jurisprudența amintită la punctul 45 din prezenta hotărâre, în cazul imposibilității de a proceda la o interpretare a reglementării naționale care să fie conformă cu articolul 8 alineatul (4) și cu articolul 9 din Directiva 2016/343, instanțele naționale sunt obligate să lase neaplicată orice dispoziție națională contrară acestor dispoziții ale dreptului Uniunii, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a dispoziției naționale în cauză.

55 În această ipoteză, instanțele naționale, printre care instanța supremă de casație în cauză în cazul introducerii unei cereri pentru un nou proces, sunt așadar obligate să se bazeze pe normele minime comune prevăzute la articolul 8 alineatul (4) și la articolul 9 din Directiva 2016/343, care, astfel cum se amintește la punctul 35 din prezenta hotărâre, au efect direct.

56 În măsura în care instanța de trimitere arată, în cererea de decizie preliminară, că rezultă cu certitudine din jurisprudența Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) că aceasta din urmă refuză să țină seama de Directiva 2016/343, trebuie să se constate că instanța de trimitere se bazează, prin locul central ocupat de o astfel de constatare în cea de a doua întrebare preliminară, pe premisa, de altfel expusă și în cererea de decizie preliminară, potrivit căreia din Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), reiese că Directiva 2016/343 se opune articolului 423 alineatul 1 din NPK.

57 Astfel, potrivit raționamentului expus de instanța de trimitere, refuzul Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) de a ține seama de această directivă ar fi demonstrat de faptul că aceasta din urmă nu și-a adaptat jurisprudența de la pronunțarea acestei hotărâri a Curții și continuă să aplice articolul 423 alineatul 1 din NPK fără a deroga de la modul de redactare a acestei dispoziții în temeiul normelor minime comune prevăzute de directiva menționată.

58 Or, în Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), Curtea nu s-a pronunțat cu privire la aspectul dacă Directiva 2016/343 trebuie interpretată în sensul că se opune unei dispoziții naționale precum articolul 423 alineatul 1 din NPK, care ar avea ca efect privarea de dreptul la un nou proces a persoanelor care s-au sustras după ce au primit un act de acuzare preliminar. Numai în prezenta hotărâre, care cuprinde elemente de interpretare suplimentare în raport cu cele furnizate în Hotărârea din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), Curtea furnizează alte indicații care urmăresc să ajute instanțele bulgare să stabilească dacă modalitățile specifice ale regimului procedural prevăzut în NPK sunt conforme cu această directivă.

59 În aceste condiții, faptul că Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) a continuat până în prezent să aplice articolul 423 alineatul 1 din NPK fără a deroga, pentru a face să prevaleze normele minime comune prevăzute de Directiva 2016/343, de la modul de redactare a acestei dispoziții din NPK nu dovedește în mod necesar un refuz de a ține seama de această directivă, ci poate reflecta convingerea acestei instanțe supreme, care ar trebui să fie reexaminată în raport cu indicațiile furnizate în prezenta hotărâre a Curții, că dispoziția menționată din NPK pune în aplicare în mod corect directiva menționată.

60 Astfel, interpretarea Hotărârii din 19 mai 2022, Spetsializirana prokuratura (Procesul unei persoane acuzate care se sustrage) (C-569/20, EU:C:2022:401), efectuată de instanța de trimitere, pe care se întemeiază constatarea sa potrivit căreia Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) refuză să țină seama de Directiva 2016/343, este eronată. Prin urmare, în măsura în care

această constatare a acestei instanțe se întemeiază pe o premisă eronată, a doua întrebare preliminară are un caracter ipotetic și este, în consecință, inadmisibilă (a se vedea prin analogie în special Hotărârea din 24 iulie 2023, Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, punctul 69).

Cu privire la cheltuielile de judecată

61 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolele 8 și 9 din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale

trebuie interpretate în sensul că

nu se opun unei reglementări naționale potrivit căreia o persoană care se sustrage după ce a primit un act de acuzare preliminar întocmit împotriva sa în faza de cercetare a unei proceduri penale, care împiedică astfel autoritățile competente să o informeze personal cu privire la actul de acuzare definitiv, precum și asupra datei și locului desfășurării procesului său și care, în aceste condiții, este condamnată în lipsă, nu va avea dreptul, dacă este localizată și arestată în vederea executării pedepsei sale, la un nou proces, cu condiția ca această reglementare să limiteze această excludere a dreptului la un nou proces la persoanele care, pe de o parte, având în vedere ansamblul împrejurărilor pertinente, pot fi considerate ca fiind informate cu privire la desfășurarea procesului lor și care, pe de altă parte, au fost reprezentate, în cursul procesului în lipsă, de un avocat mandatat de ele sau, în lipsa unei astfel de reprezentări, au fost informate în timp util cu privire la faptul că se expun, dacă se sustrag de la acțiunea justiției, la desfășurarea unui proces în absența lor.

Semnături